

הלל וקרבת פסח

1) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סד עמוד א

משנה. הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל - קהל ועדה וישראל. נכנסה כת הראשונה, נתמלאה העזרה, נעלו דלתות העזרה, תקעו הריעו ותקעו... יצתה כת ראשונה ונכנסה כת שניה, יצתה שניה ונכנסה שלישית. כמעשה הראשונה כך מעשה השניה והשלישית. קראו את ההלל, אם גמרו - שנו, ואם שנו - שלשו, אף על פי שלא שלשו מימיהם. רבי יהודה אומר: מימיהם של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה' מפני שעמה מועטין.

2) רש"י מסכת פסחים דף סד עמוד א

קראו את ההלל - אכל כיתות קאי

3) תוספות מסכת פסחים דף סד עמוד א

קראו את ההלל - פי' ליום דתניא בתוספתא ישראל שוחטין את פסחיהן ולוים קוראים את ההלל קשה לר"י דאמרינן בפ' אין נערכין בערכין (יא.) ובכיצד מברכין (ברכות לה. ושם) אין אומרים שירה אלא על היין והכא חזינן דאיכא שירה בלא נסכים וכן היו מקדשין העזרות בב' תודות ובשיר ואומר ר"י דה"פ אין אומרים שירה בשעת הקרבת קרבן אלא על היין דמשמח אלהים ואנשים דריש ליה ועיקר שתיה ושמחה היינו בשעת אכילה ודומיא דהכי נמי לגבוה בשעת הקרבת קרבן קאמר דאין אומר שירה אלא על היין אבל שלא בשעת הקרבה היו אומרים שירה שלא על היין בכמה דוכתי

4) תוספות מסכת סוכה דף נד עמוד א

ומה שפירש בקונטרס שהכת קוראה את הלל לא היתה הכת קוראה אלא הלוים קוראים וכן איתא בתוספתא דפסחים הלוים היו עומדים על דוכנן ואומרים את ההלל בשיר אם גמרו שנו ואם שנו שלשו ואע"פ שלא שלשו מימיהם א"ר יהודה מימיהם של כת שלישית לא הגיעה לומר אהבתי כלומר לא הגיעו הלוים לומר אהבתי בשחיטת פסחיהן

5) תלמוד בבלי מסכת ערכין דף י עמוד א

אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה. אין פוחתין משני נבלים, ולא מוסיפין על ששה. אין פוחתין משני הלילין, ולא מוסיפין על שנים עשר. ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח: בשחיטת פסח ראשון, ובשחיטת פסח שני, ויום טוב הראשון של פסח, וביום טוב של עצרת, ובשמונת ימי החג. ולא היה מכה באבוב של נחשת אלא באבוב של קנה, מפני שקולו ערב; ולא היה מחלק אלא באבוב יחיד, מפני שהוא מחליק יפה

6) רש"י מסכת ערכין דף י עמוד א

ולא היה מחלק - מסיים אלא באבוב יחיד כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה האחד מן החלילים מאריך לאחר שתיקת האחר שזהו חילוק יפה יותר משיסימו שניהם כאחד חילוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה בשעת הקרבה היה שיר זה והיו הלוים משוררים בפה את ההלל באותן י"ב ימים והחלילים מחללים ובשאר ימים היו נבלים וצלצל וכינורות והשיר היה אותו שיר המפורש בר"ה (דף לא) אחד בשבת לה' הארץ ומלואה וכל המזמור ובשני גדול ה' ומהולל וכן כולם

7) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צה עמוד א

משנה. מה בין פסח הראשון לשני? הראשון אסור בכל יראה ובל ימצא, והשני חמץ ומצה עמו בבית. הראשון טעון הלל באכילתו, והשני אינו טעון הלל באכילתו. זה וזה טעון הלל בעשייתן ונאכלין צלי על מצה ומרורים ודוחין את השבת

8) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צה עמוד ב

הראשון טעון הלל באכילתו וכו'. מנא הני מילי? - אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוודק: אמר קרא השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, לילה המקודש לחג - טעון הלל, לילה שאין מקודש לחג - אין טעון הלל. זה וזה טעונין הלל בעשייתן כו'. מאי טעמא? - איבעית אימא: לילה קא ממעט, יום לא קא ממעט. ואיבעית אימא: אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ונוטלין את לולביהן ואין אומרים הלל?

9) רש"י מסכת פסחים דף צה עמוד ב

אפשר כו' - דכיון דדבר מצוה הוא טעון הלל

10) חידושי הגרי"ז הלכות קרבן פסח

והנראה מורכח ומבואר בזה בשיטת רש"י, דס"ל דבאמת תרי דיני איכא בשחיטת הפסח, חדא הדין דעל זבחי שלמיכם האמרו גבי חצוצרות... דין שיר של קרבן הנאמר ע"י ליום כמו כל הקרבנות הנכללין בהך קרא, ועוד איכא בפסח דין מסוים של אמירת הלל שטעון הלל בעשייתו, וכמבואר בפסחים דף צה אפשר ישראל... וס"ל לרש"י דנשי דינים נפרדים הם לגמרי

11) שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא חלק ד סימן קלה

ובגוף הדבר שאמרו אפשר ישראל שחטו את פסחיהן ונטלו את לולביהן ולא אמרו הלל נראה לפענ"ד דהכוונה של התמיה היא לפי שכשישראל שחטו אז את הפסח במצרים היו המצרים קוהין ששחטו את אליליהם כמ"ש הטור סי' ת"ל שלכך נקרא שבת הגדול וגם מצות הלולב הוא להורות שדין נצח כמבואר במדרש פ' אמור וא"כ ל"ש שלא יאמרו שירה על נצחונם לכך אמרו וכמ"ש. ובזה נראה דלכך נקט בדף צ"ה וישראל נטלו את לולביהן ורש"י כתב דאגב גררא נסבה ולפמ"ש א"ש דזה מורה על הטעם שאמרו הלל. ומה"ט בפסח שני לא אמרו בעת אכילה משום דאכילה היה בשביל יו"ט שהנביאים תקנו ולכך בפסח שני שלא היה יו"ט לא תקנו אבל העשייה שמורה על נצחונם לכך אמרו וכמ"ש

12) רבינו חננאל מסכת פסחים דף צה עמוד א

רב אשי אמר לעולם דמת אחר חצות ולא חל עליה אנינות דהא משעת הפסח כיום טוב חשוב שאומר בו הלל לפיכך לא חל עליה אנינות

13) האדר"ת, זכר למקדש פרק ב

ומיהו הא גופה קשיא, דמ"ט ל"א הגמ' טעם זה באכילת פסח, אפשר ישראל אוכלין את פסחיהן ולא יאמרו עליו את ההלל.

ואולי י"ל דמצות ההלל מתחילה לא תקנוהו רק שיאמרו אותה ברכים, על כן רק בשחיטת פסחים שנשחטים בפומבי בעזרה, ואי אפשר ביחיד, ואז השמחה עצומה ביותר, על כן תקנו את ההלל, וכן גם בנטילת לולב שמצותו היה ג"כ ביום הראשון בבית המקדש וברכים, כמו שנמצאים תמיד עם רב מכהנים ולוים כבכל יום, וביחוד ביו"ט מכל ישראל שעלו לרגל, ובאים לעזרה לקיים מצות ראייה וכל אביזרייהו של קרבנות היום, ע"כ גם בגבולין כשנוטלין כל אחד ואחד בביתו אומרים אותו, משא"כ באכילת הפסח שכל אחד ואחד אוכל אותו לבדו, ואף שאין שוחטין הפסח על היחיד מ"מ אינו ברכים כבשחיטתו ונטילת לולב שבמקדש, על כן לא תיקנו בשביל זה לקרות ההלל אז.

זכר למקדש, זכר דבר, אלה יעמדו, עריכת נר / רבינוביץ' תאומים, אליהו דוד בן בנימין (האדר"ת) / עמוד 87
הודפס מאתר אוצר החכמה

14) בית הבחירה (מאירי) מסכת פסחים דף צה עמוד א

ומ"מ שניהם טעונין הלל בעבודתו בשחיטתו שלא רצו למעט בשמחת עזרה והוא שאמרו אפשר ישראל שוחטין את פסחיהם ונוטלין לולביהן ואין אומרים הלל

15) השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש א

והנראה מדבריהם שהוא מן התורה כמו שפירשתי ויהיה הל"מ או שהוא בכלל השמחה שנצטוונו בה כמו שכתוב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם כי עיקר השירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא ונצטוונו בשמחת השיר על הקרבן ושלא בשעת הקרבן בכלל השמחה אלא שמיעטו ראשי חדשים בגבולין מפני שאינו מקודש לחג ואינו טעון שירה. ושם במסכת ערכין (יא א) אמרו מניין לעיקר שירה מן התורה מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב אי זו היא עבודה שהיא בשמחה ובטוב לבב הוי אומר זו שירה. אם כן אפשר שנדרוש בימים טובים שכתוב שמחה ונתרבו כל מיני שמחות שתהא השירה מכללם

16) חידושי הרמב"ן מסכת פסחים דף קיח עמוד א

קבלתי מפי מורי רבי יהודה זצ"ל שקבל מרבו רבי יצחק בר אברהם הצרפתי ז"ל שהלל בלילי פסחים טעון ברכה אשר קדשנו לגמור את ההלל...

עוד מצאתי במס' סופרים ראייה לדברי הרב ר' יצחק ז"ל, דתני התם ר"ש בן יהוצדק שמונה עשר ימים ולילה אחד יחיד גומר בו את ההלל ואלו הן שמונת ימי חנוכה ויום טוב של עצרת וחג הסוכות ויום שמיני עצרת ויו"ט הראשון של פסח ולילו ובגולה אחד ועשרים יום ושתי לילות ומצוה מן המובחר לקרות הלל בשתי לילות של גליות בבית הכנסת ולברך עליהן ולאמרן בנעימה לקיים מה שנאמר ונרוממה שמו יחדיו כשהוא קורא אותו בבית אינו צריך לברך שכבר בירך ברכים, מכאן נראה שכשהוא קורא אותו בביתו טעון ברכה שהוא בכלל ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל, אלא שאם קדם וקרא בבית הכנסת אינו צריך שכבר בירך ברכים, וא"ת והא בגמ' דילן בפרק אין נערכין (יא א') תני להא דר' שמעון בן יהוצדק שמונה עשר יום יחיד גומר בהן את ההלל ולא קתני לילה של פסח, זו אינה תורה, דהתם הלל דעל עשיית מצות לא קתני, תדע דהא לא מני נמי שבשחיטת פסחים דתני להו במתני' התם, ועוד דהתם ימים קתני לפרש משנתניו דהחליל מכה לפני המזבח כו'...

17) תוספות מסכת סוכה דף לח עמוד א

מי שהיה עבד ואשה - משמע כאן דאשה פטורה מהלל דסוכות וכן דעצרת וטעמא משום דמצוה שהזמן גרמא היא אע"ג דבהלל דלילי פסחים משמע בפרק ערבי פסחים (דף קח). דמחייבי בד' כוסות ומסתמא לא תיקנו ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל ואגדה שאני הלל דפסח דעל הנס בא ואף הן היו באותו הנס אבל כאן לא על הנס אמור

18) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז עמוד א
והלל זה מי אמרו? נביאים שביניהן תקנו להן לישראל, שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהן, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן

19) רש"י מסכת פסחים דף צה עמוד ב
לילה - דפסח שני מיעט, אבל יום שהוא זמן עשייתו - לא מיעט, והרי הוא כפסח ראשון שטעון הלל בשעת שחיטתו, כדאמרן בתמיד נשחט (פסחים סד, א), ולקמן (ק"ז, א) אמרינן: נביאים שביניהן תקנו להם שיהו אומרים על כל פרק ופרק וכל דבר חידוש

20) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכה
הרואה פרי חדש מתחדש משנה לשנה, מברך: ואפילו רואהו ביד חברו או על האילן, ונהגו שלא לברך עד שעת אכילה

21) משנה ברורה סימן רכה
ביד חברו - דעיקרה נתקן על שמחת הלב שמשמח על צמיחת פרי חדש

22) גבורות יצחק, ספירת העומר פסח שני סימן לט
ולהמבואר דהדין הלל שעל עשיית המצות הוי מכלל השמחה שנצטוינו בעשייתה... ואין אומרים שירה מכלל השמחה אלא כשיש התחדשות שמחה נראה דבאמת לא בעינן איקדש למלאכה לאמירת הלל וכמו שאמר הגמ' אפשר ישראל שוחטין...